

Primer de tot, cal que esmenti un cert confort amb l'actitud dels responsables del Govern de la Generalitat en matèria d'universitats. Un cop verificades les dades estadístiques que mostren una demanda a Catalunya del 6 % en estudis d'humanitats, quan en països europeus amb els quals ens voldríem comparar és del 12 %, el professor Lluís Jofre em convoca i em pregunta com podríem remuntar aquesta situació, com podríem ajudar a rectificar aquest «error» en la demanda. El punt de vista honora el director general d'Universitats.

Una col·lega que ha vist anunciat l'acte d'avui m'envia amablement una llista considerable d'enllaços a les pàgines web d'algunes de les universitats més prestigioses del món (Stanford, MIT, Colúmbia...) i compara l'optimisme i la cura amb què s'hi tracten les humanitats amb la simple tolerància negativa d'alguna de les nostres pàgines institucionals a Catalunya. Faig la prova dels corresponents clics i us convido a fer-la.

Confesso que, amb els anys, he canviat de preferències en la meua lectura de *La muntanya màgica*. De jove, quan Naphta i Settembrini es disputaven la tutela de Hans Castorp, em seduïa l'escepticisme i la intel·ligència fosca de Naphta. Però a poc a poc m'he anat sentint millor amb l'optimisme ingenu i lluminós de Settembrini. Això no vol dir que em miri amb més indulgència del compte les conquestes de la humanitat en el camp de l'estupidesa. Demano prestada una citació de Chateaubriand al meu professor Pere Lluís Font, aquí present, avui dia encara més oportuna que quan miro enrere: «Hi ha moments de la vida en què cal administrar el menyspreu amb molta avarícia, de tan gran com és el nombre dels que n'estan necessitats».

Quan lleigeixo aquest manifest redactat entre l'Armand i el Salvador i una colla d'amics del seminari, l'Institut i la universitat, torno a apostar per l'optimisme que hi han sabut vessar. L'optimisme com una mena de condició lògica sense la qual gairebé no podríem pensar. Crec, doncs, en un cert progrés. Un progrés mesurable no per una mena d'augment en el benestar tecnològic. Aquest progrés és massa gran i ja no es pot avaluar. A causa del seu èxit, s'ha devorat ell mateix i només es reflecteix fora de l'espai mesurable, com una realitat implacable i només de vegades feliç (molts de nosaltres no tindríem alguns dels nostres fills si no hagués estat pel progrés de la medicina, per exemple). Res de tecnologia, doncs, per valorar el pas del temps. En canvi, allò que fins ara era símbol més aviat de valors immòbils i perdurables, l'amor a l'educació basada en el tipus de saber propi de les humanitats, és precisament el que em sembla ara l'únic índex del progrés. La presència de les humanitats com a índex del progrés: qui ho hauria dit?

Carles Duarte i Montserrat,
president del Consell Nacional
de la Cultura i les Arts (CONCA)

No naixem en el buit, del no-res. Ens incorporem a una realitat cultural construïda com a plasmació de les aportacions de les generacions successives, que han dignificat l'existència humana i han contribuït a dotar-la de sentit.

L'acceleració dels avenços tecnològics desenvolupats durant les darreres dècades pot generar la impressió equívoca entre alguns que els segles precedents són un mer pròleg a la veritable història, la que tenim el privilegi de protagonitzar.

Com vostès saben, em defineix la meva condició de poeta i de lingüista i se'm fa indispensable assenyalar la naturalesa que les paraules tenen de testimoni i expressió de l'experiència humana a través de les cultures i de les geografies. Les llengües no són barreres, sinó portes que ens conviden a conèixer, a capbussar-nos en universos humans que sorgeixen del diàleg entre la persona, la naturalesa i la història. El llenguatge, que ens singularitza per la seva complexitat, ens ha acompanyat pels camins del coneixement i de l'abstracció fins que la ment ha assolit els nivells d'excel·lència i de refinament que han permès els grans descobriments científics i les obres literàries, visuals, musicals o escèniques més fascinants.

Resulta un exercici d'imprudència i d'arrogància menysprear la nostra dimensió simbòlica i espiritual, que ha estat determinant en la configuració de la interpretació de la nostra concepció de l'existència i de la nostra consideració del món.

Les nostres arrels europees ens remetent al món bíblic, a la filosofia grega i a la civilització romana. El nostre sentit de l'ètica i de l'estètica ens convida a l'exercici responsable de la raó i a l'educació en la creació i el goig de la bellesa, que no respon només a la improvisació o a simples reaccions intuïtives, sinó a una tradició de domini tècnic, al talent, a la intel·ligència i a la imaginació.

No és possible plantejar-se ni el present ni el futur de la humanitat menystenint els fonaments que la sostenen i que l'han enlairada fins a fites que ens meravellen en disciplines com les ciències de la salut o de l'Univers i que no s'han de separar d'una visió integral de l'ésser humà, de l'art que ha estat capaç de concebre, de les reflexions i els paradigmes que han conformat la seva lectura de la realitat, de la seva trajectòria en l'horitzó de la transcendència.

Vivim en una època que ens sorprèn per l'exaltació que de vegades s'hi produeix de la frivolitat, de la banalització, del que fa més primària, menys consistent, reflexiva i lúcida l'experiència de viure.

Desconcerta avui l'exhibició impúdica de la ignorància i inquieta una acceptació tàcita, gairebé resignada, d'una indigència intel·lectual que, en lloc de dissimular-se, es projecta públicament d'una forma notòria. Ens cal respondre-hi reivindicant la cultura de l'humanisme, la que ens mostra els mati-

sos i la complexitat, la que propugna la dignitat, la que ens duu pels territoris fecunds de la interpel·lació crítica i de la celebració de la bellesa.

Durant la Segona Guerra Mundial, quan es va proposar al primer ministre britànic, Winston Churchill, de tancar museus i reduir dràsticament les despeses culturals, hi va reaccionar amb un contundent: «Then, what are we fighting for?»; és a dir: «I doncs, per a què lluitem?».

Avui escau evocar-ho per preguntar-nos quins són i han de ser els nostres valors i a quin model de societat aspirem, començant per l'escola, continuant pels mitjans de comunicació i l'acció de les institucions, perquè no podem desconèixer qui som, d'on venim, obviar el teixit de què està feta la nostra mirada.

I la nostra resposta ens ha de portar a proclamar de nou amb fermesa, amb exigència, amb esperança, l'humanisme, que explica el progrés humà i que ens ha d'allunyar d'una societat dominada per la ignorància i per la violència. M'adhereixo, doncs, amb entusiasme a la declaració que aquí es presenta.

Carme Arenas,
presidenta del PEN Català

La veritable riquesa d'una societat és el coneixement dels seus ciutadans. La cultura humanista és la que ens allibera de les fronteres, de qualsevol barrera, allò que ens fa participar i entendre millor el món en què vivim. En definitiva, com deia Cioran, és un instrument ben útil d'oposició a la barbàrie.

Immersos com estem en plena revolució tecnològica, l'anomenada *tercera revolució*, de res no ens servirà si no se sustenta en la base del coneixement tant humanístic com científic, perquè aleshores els ciutadans comptem només com a consumidors, com a usuaris, i se'ns manleva la capacitat de fer aportacions, de tenir idees.

La filòsofa Martha Nussbaum ja ens ha explicat de manera prou clara, en els seus estudis sobre l'ensenyament de les humanitats i la seva relació amb l'ètica o la política, com les societats que no transmeten el coneixement entren en una deriva on només preval el criteri mercantilista, sense tenir en compte els ciutadans i llurs vides. No interessa la felicitat, el progrés, sinó la productivitat. Això comporta sovint unes conductes molt poc ètiques per part dels seus dirigents, un tot s'hi val que allunya cada vegada més aquests ciutadans de la plenitud i de la maduresa, els fa incapaços de ser al món decidint de quina manera hi volen ser. Tot això genera un munt de desigualtats creixents.

Un dels criteris instaurats en la nostra societat per fer recular o per menystenir també en alguns casos els estudis humanístics, la transmissió del coneixement, és que aquests estudis no produeixen; són, per tant, inútils.

Recentment, ha estat el professor Nuccio Ordine qui al seu assaig *L'utilità dell'inutile* ha rebutat aquests arguments fàcils dient que és precisament el coneixement no sols allò que fa avançar les societats, sinó també que les fa pròsperes. Dades recents del nostre país mostren que la cultura aporta 76.000.000 €: una part important del nostre PIB. Per tant, allò que es pot veure des de la miopia com un fet inútil es revela com el més útil, com la millor inversió, fins i tot en termes econòmics.

Cal que els poders no posin límits al coneixement, que no utilitzin arguments econòmics ni les crisis per justificar allò que no és justificable. És precisament en temps de crisi quan cal establir un aprofitament millor dels recursos. I els millors recursos són els que es destinen al coneixement.

Cal, també, que les institucions i els organismes que treballem en el terreny de la cultura, amb la connivència dels mitjans de comunicació, siguem capaços d'establir un pacte de les prioritats, tot reivindicant el saber humanístic per poder viure en una societat desenvolupada, culta i lliure.

Cal que reivindicuem també la importància de la investigació, en el camp universitari, com a fi en si mateixa, sense que hagi de comportar un retorn immediat i traduït en xifres.

Cal reivindicar el gust pel saber. Si no, viurem —vivim ja— en un món on cada vegada més escassegen les idees i on sobren les opinions i els comentaris.

Aquest acte d'avui, resultat del manifest «Unes humanitats amb futur» al qual fa un any ens vam adherir, és necessari i de justícia, i ha de representar un punt d'inflexió cap a la recuperació dels estudis humanístics com una necessitat vital.

Joan Viñas Salas,
president de la Reial Acadèmia
de Medicina de Catalunya

Agraeixo al president de l'IEC, professor Joandomènec Ros, l'amable invitació a participar en aquest important acte que dona relleu al necessari document «Unes humanitats amb futur» així com als seus impulsors, professors Armand Puig i Salvador Giner, i redactors. En aquest segle XXI que vivim, les humanitats són molt necessàries. Si no hem adquirit la formació integral de la persona, el perill de l'aplicació dels avenços científicotecnològics en contra de les persones és molt gran. Cal cultivar no sols la intel·ligència logicomatemàtica, sinó les vuit que Howard Gardner va descriure; molt mal s'ha fet i es fa dissociant-les i oblidant-ne d'altres d'essencials, en especial la interpersonal o emocional i la intrapersonal o espiritual.

En tot el sistema educatiu cal incloure la formació integral de les persones, seguint el continuïum de la formació.

Pel que fa a la universitat, a més del que ha dit el rector de la Universitat Pompeu Fabra, professor Jaume Casals, i el que dirà el secretari d'Universitats, cal tenir cura dels ensenyaments de les humanitats; encara més en aquests temps de crisi. Això sí, amb la generositat de tothom per saber ser eficients i compartir ensenyaments per fer-los sostenibles, mai eliminant-los, ans al contrari, fomentant-los per tenir molts més alumnes, introduint, com diu el document, la formació humanística en tots els currículums, en especial els de les ciències experimentals. Formar en humanitats és contribuir a la millora del nivell cultural de la societat.

Pel que fa a la medicina i l'ensenyament de ciències de la salut, les humanitats són, si això és possible, encara més necessàries. La medicina està basada en dos pilars: els de les ciències experimentals i els de les ciències humanístiques. Volem que ens atengui un professional competent, no sols tècnicament, sinó humanament i ètica: un bon metge i un metge bo. Les competències de les humanitats són del tot imprescindibles i cal incrementar-ne l'aprenentatge en els nostres plans d'estudi. Ja el metge i filòsof català Letamendi va escriure que «el metge que sols sap medicina, ni medicina sap». I un dels fundadors de la bioètica, Edmund Pellegrino, va escriure que la «medicina és la més humana de les arts, la més artística de les ciències i la més científica de les humanitats».

Per tant, com a metge i com a professor subscric plenament aquest document.

Benet Casablanca,
director acadèmic del Conservatori
Superior de Música del Liceu

Des de temps immemorials, la música ha estat sempre considerada a cavall de les arts, de la ciència i de les humanitats. Com les seves germanes artístiques, i els diversos llenguatges que li són propers, la música constitueix una via de coneixement del món i al mateix temps una manera de desenvolupar la nostra sensibilitat; la música ens parla de l'individu però apel·la a la col·lectivitat; de fet, té necessitat d'aquesta col·lectivitat, sense la qual molts gèneres musicals no es podrien produir, i sense la recepció col·lectiva no es tancaria el cercle de la comunicació artística. La música és al mateix temps abstracta i concreta, local i universal; la música és filla del present, però dialoga amb el passat —de fet neix, germina, a partir de la integració creativa d'aquest passat— i sovint assoleix visions pregonas que ens permeten albirar el futur.

La música tindria una petita especificitat derivada de la seva matèria primera, el temps, temps abstracte i incopsable però alhora temps viscut, per tant la música apel·la directament a la complicitat en tot moment activa de l'individu a través de la memòria i de la consciència, i possiblement això explica el seu efecte —no exempt de certes ombres— tan profund sobre el més íntim de l'ésser humà, fins i tot quan aquest no és plenament conscient que l'escolta, només la sent, merament la rep. L'obra musical, de fet, no arriba mai a tenir una consistència material tangible: en el moment mateix de néixer el so s'extingeix. La música sorgeix del silenci i en cessar reinstaura el silenci. Només en la nostra ment podem donar forma orgànica, compacta i plena de sentit a la successió d'instants fugissers d'un temps que s'escola en el moment mateix de prendre cos. La música s'enfronta al temps i, en fer-ho, sembla negar-lo. La música, en un món sorollós i ensordidor com el que ens envolta, ens permet i catalitza una experiència que per a mi és la més preciosa, com és el fet de trobar-se amb un mateix, i només quan ens trobem amb nosaltres mateixos podem obrir-nos als altres.

Una persona sàvia, Goethe, va parlar de música en alguns moments i, al meu entendre, ho va fer sempre amb una extraordinària perspiciàcia i capacitat de penetració, que m'agradaria recordar ara. Goethe esmenta la formació del quartet de corda, el nucli de la música de cambra, exemple meravellós d'aquest equilibri entre els quatre individus que el conformen i la comunitat que els aplega, i el posa com a paradigma del pensament il·lustrat. Goethe descriu un quartet de Haydn —mestre en el qual reconeixia les qualitats del geni: ingenuïtat i ironia— com una conversa estimulante, amena, entre quatre homes assenyats. Aquestes paraules de Goethe copsen i representen molt bé, en la meua opinió, aquest ideal de civilització, de civisme, que la música, com les altres arts, cadascuna amb les seves peculiaritats i formes de manifestació que li són pròpies, i jo diria que les humanitats en el seu conjunt, transmeten i fan possible, i això fa que siguin absolutament necessàries, com s'ha dit aquí i molt

millor que com ho pugui reblar qui els parla, en aportar un riquíssim conjunt de valors, principis i capacitats imprescindibles per al desenvolupament de l'ésser humà.

Aquesta idea de pensament il·lustrat i aquest concurs de la memòria, el més íntim, propi i irreductible que té l'individu, concurs necessari en el cas de la música, i que fa que aquesta sigui una experiència tan intensa, constitueixen, juntament amb tots els esmentats en la resta d'intervencions, alguns dels valors que l'educació —i és per això que vull agrair als seus promotors la iniciativa del present manifest, que comparteixo plenament— ens esperona a cultivar, en dotar-nos d'un seguit d'eines que permeten desenvolupar tot el potencial de cada persona, que serà així capaç de realitzar-se, aprofundint en la seva interioritat i compartint-la amb els altres; serà llavors que aquesta persona podrà fer ús de la seva llibertat, ser un ciutadà crític i actuar com un ciutadà lliure, i només així podrà esdevenir, finalment, un ésser humà i un ciutadà en tota la plenitud de significat dels termes.

Lluís Pasqual,
director del Teatre Lliure

Imageneu-vos un lloc on un grup d'individus, una col·lectivitat, es pogués aplegar lliurement per explicar-se històries que sorgeixen d'aquesta col·lectivitat i hi pertanyen i interessen. Un lloc on les persones que expliquen aquestes històries despleguessin amb la més absoluta llibertat una infinitat de sentiments, des dels més evidents fins als més inconfessables i amagats, i també una infinitat de raons que expliquessin el comportament, fins i tot el més insospitat, d'aquestes persones. Un lloc on la gent que assistís a aquest ritm d'explicació col·lectiva pogués reconèixer, com si es tractés d'un mirall, els seus propis sentiments i les seves pròpies raons i, encara més, els sentiments i les raons dels altres, tan semblants i tan diferents. Un lloc on el respecte per la identitat de l'altre i la seva expressió fos tan alt que els sentiments i les raons expressats no fossin interromputs per ningú sinó escoltats des del silenci en tota la seva extensió i profunditat fins a l'última paraula o l'últim gest. Imaginem-nos encara que l'activitat, el joc que es practica en aquest lloc, servís com a font de coneixement per formar les persones i enriquir-les en la seva mirada lliure múltiple i compartida sobre la vida i els altres éssers humans. I que aquesta activitat procurés un plaer, el plaer sensible d'assistir a una representació, és a dir, a una metàfora de la vida interpretada per uns individus de la mateixa espècie, el cor dels quals bat amb les mateixes pulsacions que el seu. Si l'home fos capaç de crear un lloc així i una activitat com la que acabo de descriure, segur que faria tot el possible per conservar-los. Amb una mirada no miop o malintencionada tothom sap que estic parlant del teatre, la poesia que s'alça des del llibre per encarnar-se en un escenari, que els nostres avantpassats van inventar i practicar fa milers d'anys, i que ens van llegar perquè ens en servíssim i ens acompanyés en la vida i hi anés canviant per tal de reflectir-la. El van consagrar com una de les belles arts. Una més de les que pertanyen al que aquí avui en diem humanitats i que són tan necessàries per a l'esperit de l'home com caminar perquè la nostra sang circuli bé dins el cos. La pràctica de la cultura és un dret i l'aliment de l'esperit que representen les humanitats, en aquest cas el teatre, no hauria de tenir en contra ni un minúscul gra de sorra perquè qualsevol gest d'aquesta mena és un atemptat contra la imaginació, que és la llibertat del pensament, i això és un acte criminal.

Damià Pons,

escriptor

En el marc d'un món tan veloçment canviant, en un temps en què el culte desenfrenat al present pot acabar produint un menyspreu gens raonable de les lliçons del passat, quan la mundialització origina grans moviments de població i, com a conseqüència, el desarrelament de la terra pròpia i, alhora, la desvinculació del nou entorn de vida esdevenen trets característics de moltes societats, la reivindicació de les humanitats com a pal de paller de la vida individual i col·lectiva no tan sols té molt de sentit sinó que és a hores d'ara una actitud del tot imprescindible. Les humanitats enriqueixen les persones i els pobles amb la memòria recreada del passat, els posen en contacte amb les idees, les creacions artístiques i els relats fundacionals que han construït la part més noble i més consistent de la civilització d'Occident. Les humanitats ens aporten els instruments necessaris per afrontar la missió difícil d'entendre la condició humana i les complexitats de la societat, i ens inculquen els afanys de transformació i de transcendència concretats en realitzacions artístiques, en raonaments de naturalesa ben diversa i en models de vida fonamentats en la dignitat i en la llibertat.

Les monstrositats que sorgeixen de la conducta humana, sigui individual o col·lectiva, poden trobar en el coneixement humanístic la barrera que amb més eficàcia n'impedeixi el desenvolupament. I a l'epicentre de les humanitats hi ha sempre el llenguatge, els milers de llengües existents que formen el gran tresor de la diversitat, i també la nostra llengua particular, «el nostre llatí», com deia el rei En Jaume. Una llengua, la catalana, que en el moment present, i a diferents indrets dels Països Catalans, és menystinguda i arraconada pel poder polític, per uns governs que li neguen el nom, que en qüestionen la unitat, que en fomenten la fragmentació i que la converteixen en legalment prescindible i subalterna. En el marc d'una reivindicació global i universal de les humanitats, d'una aposta pel seu futur i per la seva generalització social, en cap moment no podem oblidar-nos de la necessitat d'afirmar el dret de la llengua i la cultura catalanes d'assolir la més absoluta plenitud dins tot el seu territori històric.

Parlament d'Antoni Castellà,
secretari d'Universitats i Recerca
de la Generalitat de Catalunya